

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Komorerna 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Komorerna är en demokrati under utveckling och regeringen visar i allmänhet en vilja att respektera medborgarnas mänskliga rättigheter. Rätten till mötesfrihet respekteras generellt och pressen förefaller i stort sett vara fri. Det finns dock ett antal områden där behov finns av förbättringar, såsom undermåliga förhållanden i fängelser och arrestlokaler, inskränkningar i religionsfriheten, utbredd korruption, diskriminering av kvinnor och barnarbete. Utbildnings- och hälsosektorerna är underutvecklade. Medborgarnas åtnjutande av ekonomiska och sociala rättigheter är otillfredsställande på grund av utbredd fattigdom..

Inga direkta framsteg har gjorts sedan föregående år, men situationen har heller inte försämrats. Myndigheterna förefaller inte ha gjort några aktiva insatser för att förbättra respekten för mänskliga rättigheter. Reformen av rättsväsendet håller dock på att genomföras. Komorerna har antagit en lag för att inrätta en nationell kommission för mänskliga rättigheter, men lagen har ännu inte kungjorts och kommissionen ännu inte inrättats. De människorättsorganisationer som finns i landet saknar stöd från regeringen och regeringen engagerar sig sällan i de enskilda fall organisationerna tar upp.

Grundlagen från 2001 garanterar flertalet mänskliga rättigheter. Flera grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter har dock ännu inte ratificerats.

Komorerna valde i slutet av år 2010 ny president och nya guvernörer för de tre öarna som utgör Unionen Komorerna. Valen hade föregåtts av omtvistade parlamentsval 2009 och en konstitutionell kris 2009-2010.

Konstitutionsdomstolen tillkännagav den 13 januari 2011 det slutliga valresultatet, vilket bekräftade att Unionen Komorerna valt en ny president. Delar av det internationella samfundet är engagerade i ansträngningarna att förstärka demokratin på Komorerna. valobservatörer från Arabförbundet, ”frankofonin” (Organisation Internationale de la Francophonie) och islamiska konferensorganisationen (OIC) bedömde valet som fritt och rättvist.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Komorerna har ratificerat eller anslutit sig till följande centrala konventioner för de mänskliga rättigheterna:

- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD)*..
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, men inte tilläggsprotokollet om enskild klagorätt..
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)*. Komorerna har tillträtt tilläggsprotokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Frågan om tillträde till tilläggsprotokollet om barn i väpnade konflikter sägs ha behandlats i parlamentet men det har ännu inte undertecknats.
- Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*.
- Den afrikanska stadgan om mänskliga rättigheter och folkens rättigheter.

Komorerna har undertecknat men inte ratificerat

- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)*
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*

Komorerna har varken undertecknat eller ratificerat

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, dess två tilläggsprotokollen

om enskild klagorätt och dödsstraffets avskaffande, eller 1951 års flyktingkonvention, *Convention Related to the Status of Refugees*.

Komorererna har endast rapporterat till FN:s konventionsbaserade kommittéer vid ett tillfälle, inom ramen för barnkonventionen 1998. En uppföljningsrapport har enligt uppgift inlämnats under 2006, men är ännu inte registrerad.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Komorererna har varken ratificerat eller undertecknat FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Komorerernas grundlag förbjuder tortyr och annan omänsklig behandling, men förekommer ändå. Det finns inga rapporter om ofrivilliga försvinnanden.

Förhållandena i fängelserna uppges vara svåra. Enligt uppgift finns det ambitioner att förbättra fängelsemiljön.

4. Dödsstraff

Lagstiftningen föreskriver dödsstraff för vissa grövre brott. Det finns inga rapporter om verkställighet eller att någon skulle ha dömts till dödsstraff under år 2009. Någon märkbar inhemsk opinion mot dödsstraffet finns inte.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Grundlagen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden och det förekommer inga uppgifter om sådana. Det finns inga rapporter om politiska fångar. Inrikes eller utrikes resebegränsningar förekommer inte.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Grundlagen föreskriver ett oberoende domstolsväsende. Det finns emellertid under tidigare år exempel på påverkan från president och regering. Brister i rättssäkerhet är också förknippade med bristande resurser inom rättsväsendet, såväl personella som materiella. Det finns ytterst få advokater i landet vilket begränsar möjligheterna till juridiskt biträde för den enskilde. I landets strategi för att bekämpa fattigdomen anges stärkande av rättsektorn som ett prioriterat område.

7. Straffrihet

Straffrihet förekommer generellt inte på Komorerna. Rättsväsendets brister leder ibland till mer alternativa lösningar, såsom privata uppgörelser, när personer har utsatts för brott. Bristande kunskaper om vilka rättsliga möjligheter som står till buds och vilka rättigheter individen har, främjar också användandet av alternativa lösningar. Därmed beivras inte alla brott.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Grundlagen tillförsäkrar yttrande- och mötesfrihet, vilket i stort respekteras i praktiken. Skillnaden är dock stor mellan öarna, med relativt stor frihet på Grande Comore och mindre på Mohéli och Anjouan.

Det finns en nationell radiostation, *Radio Comoros*, och en nationell TV-kanal, *Comoros National TV*. Den ledande regionala tidningen, *Al-Watwan*, är statligt ägd och publiceras på Grande Comore. Det finns också två oberoende tidningar, *Cachecazi* och *Archipel*. Daglig nyhetsförmedling sker också på ett antal webbplatser, bland annat *Comoros Online*, men landet har få internetanvändare. Övrig press är lokaliserad till de andra två öarna. Lokala radiostationer och TV-stationer utsätts inte för öppen påverkan från regeringen. Trots en relativt stor yttrandefrihet med möjlighet att framföra kritik mot regeringen rapporteras flera fall av självcensur. Religionsfrihet föreskrivs i grundlagen men i praktiken sker inskränkningar. Närmare 100 procent av befolkningen är muslimsk. Det finns både katolska och protestantiska kyrkor som dock enbart får nyttjas av utlänningar. Det är förbjudet att missionera för andra trosinriktningar än islam.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Politisk instabilitet, med inte mindre än nitton statskupper, har präglat Komorerna sedan självständigheten från Frankrike 1975. Under det senaste decenniet har ingen statskupp genomförts, men ett underliggande hot är ständigt närvarande. Generellt sägs korruption och maktkamp karaktärisera politiken.

I december 2001 antogs en ny grundlag som ger de tre öarna Grande Comore, Moheli och Anjouan långtgående självbestämmanderätt med egna presidenter. Landets enhet ska dock bevaras med en gemensam nationell president. På unionsnivå sköts valuta-, försvars- och utrikespolitiken samt religionsfrågor. Författningen fastslår dock inte i detalj hur makten ska fördelas, vilket har gett upphov till upprepade tvister.

I maj 2006 hölls landets första fria och fredliga presidentval. Presidentval skall hållas vart fjärde år enligt ett rotationssystem mellan de tre huvudöarna Anjouan, Mohéli och Grande Comore. År 2010 var det ön Mohéli som skulle förse landet med en ny president. Primärval hölls den 7 november och de tre kandidater som fick flest röster i primärvalet på Mohéli var valbara vid den andra omgången av presidentvalet den 26 december, då medborgare från samtliga öar var berättigade att rösta. Vicepresident Ikililou Dhoinine, som åtnjöt uttryckligt stöd från den avgående presidenten Sambu, vann valet med 61 procent av rösterna. Motkandidaten Muhamed Said Fazul, som fick 33 procent, klagade över valfusk.

Styret av Komorerna försvåras av att det råder parallella maktstrukturer i samhället. Den moderna statsbildningen med en unionsregering har ännu inte fått fäste, utan den traditionella maktstrukturen råder fortfarande. Den verkliga makten ligger därmed hos byäldste samt religiösa ledare. Byarna tenderar att ha mer kontakt med den betydande diasporan (medborgare i utlandet) än med de centrala statliga funktionerna. Det förekommer också motsättningar mellan landets grundlag och rådande kulturella och sociala normer. Rättigheter garanterade i grundlagen utnyttjas i vissa fall inte, då dessa förbjuds av traditionella sedvänjor eller religiösa påbud.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Komorerna har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter. Oberoende fackföreningar tillåts och det finns två fackliga centralorganisationer i landet, Union des Travailleurs des Comoros, och Union Syndicale. Strejkrätt föreskrivs i den nya grundlagen och har också utövats vid flera tillfällen. Arbetslösheten uppges uppgå till åtminstone 13,5 procent. Fastställda minimilöner finns.

Tvångsarbete för barn är inte förbjudet i lag och det finns uppgifter om att det är relativt vanligt förekommande, dock i minskande utsträckning.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Det finns många brister inom hälsosektorn och en stor andel av befolkningen har inte tillgång till adekvat hälsovård. Särskilt besvärlig är situationen på landsbygden med bristande sjukhusfaciliteter och begränsad tillgång till mediciner. En mycket stor andel av befolkningen har inte tillgång till rent dricksvatten, vilket medför svåra hälsoproblem som till exempel tarmsjukdomar. Förväntad livslängd är 66 år, vilket är förhållandevis högt i

afrikanska sammanhang. Detta beror bland annat på att spridningen av hiv/aids fortfarande inte är utbredd. Endast omkring 0,02 procent av befolkningen anges vara smittade, vilket är en av de lägsta nivåerna i Afrika söder om Sahara. Enligt statistik från Världshälsoorganisationen (WHO) motsvarade utgifterna på hälsosektorn 2,8 procent av bruttonationalprodukten år 2004.

12. Rätten till utbildning

Utbildningsnivån ligger generellt på en låg nivå. Grundläggande skolutbildning är obligatorisk och kostnadsfri upp till tio års ålder. Barnen ska börja den sexåriga grundskolan vid sex års ålder. Därefter följer ett sjuårigt påbyggnadsstadium, varav de tre sista åren är frivilliga.

I genomsnitt fullgör barn skolutbildning i 10,7 år (vuxna 2,8 år), men det finns fortfarande ett problem med barnarbete och flickors bristande deltagande i undervisningen. Enligt FN:s befolkningsfond UNFPA är 66 procent av flickorna inskrivna, vilket kan jämföras med 79 procent av pojkarna.

FN:s barnfond Unicef har drivit en framgångsrik kampanj för att avskaffa alla skolavgifter och för att öka flickors deltagande i undervisningen. Resultatet med ökad tillströmning av elever har ökat belastningen på de redan tidigare bristfälliga skolorna. Det finns inte tillräckligt med läromedel och många skolor, framför allt på Anjouan, behöver repareras. Många barn går emellertid också i traditionella koranskolor som undervisar i islam, arabiska samt vissa icke-religiösa ämnen. Landets enda universitet ligger i huvudstaden Moroni och invigdes först 2004. Yrkesutbildningen är begränsad.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Cirka 45 procent av befolkningen lever på mindre än en US-dollar per dag. Nivån på fattigdomen skiljer sig något mellan öarna, där Anjouan är den fattigaste. Förutom de nämnda bristerna vad gäller utbildning och hälsa råder stor brist på tjänliga bostäder, vatten och sanitet samt tillförlitlig elförsörjning. Komorerna ligger på plats 140 i FN:s utvecklingsprogram UNDP:s utvecklingsindex (HDI) 2010, vilket är en försämring jämfört med tidigare.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

I enlighet med den ursprungliga kulturen på Komorerna finns det en viss matriarkalisk tradition enligt vilken kvinnorna har arvsrätt samt äganderätt till

mark. Dessa rättigheter kvarstår, men kvinnans roll i samhället har påverkats av utvecklingen av den islamska kulturen. Kvinnorna är till exempel kraftigt underrepresenterade i det politiska livet. Diskriminering förekommer vad gäller kvinnors rätt till utbildning och anställning. Kvinnans ställning skiljer sig dock mellan stad och landsbygd, då diskriminering förekommer i högre utsträckning på landsbygden. Det finns en kvinna i det nationella parlamentet och en i ett av öarnas parlament.

Våld mot kvinnor inom familjen förekommer. Könstympling tillämpas generellt inte.

15. Barnets rättigheter

Utbildning är obligatorisk och kostnadsfri fram till det att barnen fyller tio år. Författningen förbjuder barnarbete, men det förekommer ändå. Det finns exempel på unga barn som arbetar som hemhjälp med långa arbetsdagar. Barn kan sättas i fängelse, och ett arbete pågår med att förbättra förhållandena så att de hålls åtskilda från vuxna intagna.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Komorererna är i stor utsträckning isolerade från omvärlden. Vissa ansträngningar har dock gjorts från presidentens sida för att öppna upp samhället. Grundlagen förbjuder diskriminering på grund av bland annat etnisk och religiös tillhörighet. Komorererna är dock en stat starkt präglad av islam, och det finns ett starkt tryck i samhället att komoriska medborgarna ska bekänna sig till denna religion.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Inga uppgifter har förekommit om diskriminering av homosexuella, bisexuella och transpersoner på Komorererna..

18. Flyktingars rättigheter

Det finns ingen asylstiftning på Komorererna. Landet samarbetar med FN:s flyktinghögkommissariat (UNHCR). Det finns inga rapporter om tvångsvis utvisning av personer till länder där de kan utsättas för förföljelse.

19. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Det finns inga lagar mot diskriminering i fråga om anställning eller statliga serviceområden och inte heller lagar som säkerställer tillträde för personer med funktionsnedsättning till offentliga byggnader och transportmedel. Det finns dock inga rapporter om att det förekommer diskriminering mot personer med funktionsnedsättning vad avser anställning, utbildning eller andra statliga serviceområden.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns flera frivilligorganisationer verksamma inom området mänskliga rättigheter, bland annat La Fondation Comorienne des Droits de l'Homme (FCDH), Réseau National des Avocats du Genre (RENAG) och Réseau National Femme et Développement (RNFD). Organisationerna har dock mycket begränsade resurser.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Sverige är inte bilateralt engagerat i utvecklingssamarbete eller specifika insatser för de mänskliga rättigheterna i Komorerna. FN, Världsbanken, EU-kommissionen och några få bilaterala givare är aktiva i landet.